

Motion till riksdagen

1989/90:N36

av Gunnar Hökmark m.fl. (m)

med anledning av prop. 1989/90:90 om forskning

Utvecklingen på energiområdet

Den svenska energiforskningen måste ses i ljuset av de senaste tio årens erfarenheter och utveckling på energiområdet. För snart tio år sedan fastställde en majoritet av svenska folket att "Kärnkraften avvecklas i den takt som är möjligt med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av samsällsättning och välfärd. För att bl.a. minska oljeberoendet och i avvaktan på att förnybara energikällor blir tillgängliga används högst de 12 kärnkraftsreaktorer som idag är i drift, färdiga eller under arbete." Strax efter folkomröstningen beslöt riksdagen att kärnkraften skulle avvecklas fram till år 2010, trots att detta årtal aldrig förekom på någon valsedel.

Vid tiden för folkomröstningen uppgick den svenska energitillförseln till 439 TWh. Oljeandelen uppgick till 65 %. Energitillförseln har varit i stort sett oförändrad under de senaste tio åren. Elförbrukningen, som är en del av den totala energitillförseln, har däremot ökat från 94 TWh 1980 till 138,8 TWh 1988.

Oljan har ersatts med kärnkraft och numera utgör oljan enbart ca 45 % av den svenska energitillförseln. Den ökade kärnkraftsanvändningen har lett till minskade utsläpp av olika miljöskadliga – framför allt försurande och klimatförändrande – föroreningar.

Energianvändningen har effektiviserats, framför allt genom en övergång till elkraft. Elkraften är effektiv, flexibel och miljövänlig. Massaindustrin har, som exempel, kunnat minska sin kemikalieanvändning och därmed sin miljöbelastning genom en ökad elanvändning. Förbränning av olja för uppvärmning av bostäder, industrier och industriprocesser har minskat kraftigt tack vare ökad elanvändning. Elkraften har också möjliggjort förbättringar av arbetsmiljön.

Alla tillgängliga prognoser pekar på ett ökat elbehov i framtiden. En rad nödvändiga miljöförbättringar, främst inom industrin, kräver elkraft. En förbättring av inomhusmiljön, bl.a. för att minska allergier och hälsoeffekter av radon, kräver stora mängder elenergi. En övergång till elbilar och andra eldrivna fordon kräver tillgång till elkraft producerad på ett miljövänligt sätt.

Sedan folkomröstningen har insikten om miljöproblemens globala karak-

tär ökat. Forskare världen över varnar för växthuseffekten, vars skadeverkningar endast kan mildras genom minskad användning av fossila bränslen. Klimatforskningen måste prioriteras.

Ett långsiktigt uthålligt energisystem innebär enligt Brundtlandkommissionens rapport "Vår gemensamma framtid" en övergång till förnyelsebara energikällor. Kommissionen anger sol, vind, vatten, bibränslen samt en vidareutvecklad kärnkraft som exempel på förnyelsebara energikällor. Trots att betydande forskningsinsatser har gjorts för att utveckla förnybara energikällor har emellertid inga nya kommersiella genombrott skett under den tioårsperioden.

Den svenska kärnkraftsteknologin och säkerhetsfilosofin har vidareutvecklats. Sverige har världens säkraste kärnkraft. Sverige kan därigenom spela en viktig roll i det internationella kärntekniska samarbetet. Det är mot den bakgrunden angeläget att Sverige vidareutvecklar denna kompetens och aktivt medverkar i det internationella säkerhetsarbetet.

Reaktorhaveriet i Tjernobyl visade på skillnaderna mellan svensk och sovjetisk kärnkraft. Rapporter från andra länder, framför allt inom östblocket, visar betydande brister i såväl kärnkraftsteknologi som säkerhetsfilosofi. Det är av stor vikt att Sverige internationellt kan verka för förbättrad teknik och säkerhet i reaktorer i vår omvärld. Sverige har vidare en väl utvecklad kompetens inom avfallshanteringsområdet. Sverige kan genom fortsatta forskningsinsatser och utökat samarbete bidra till att även andra länder omhändertar sitt kärntekniska avfall på ett betryggande sätt. I detta sammanhang är det värt att notera det antal nya kärnkraftverk som är under uppbyggnad i vår nära omvärld.

Den svenska energiforskningen

Riksdagen har sedan 1975 anvisat 4,85 miljarder kronor till energiforskning. Inkluderas även anslag för utveckling och demonstration av ny energiteknik har totalt 7,8 miljarder kronor i löpande penningvärde anslagits under de senaste 15 åren. Därutöver har investeringar i utveckling och demonstration av ny energiteknik gjorts av bl. a. Vattenfall, privata kraftföretag och Svensk Energiutveckling AB.

Trots betydande insatser på energiforskningsområdet, framför allt rörande förnyelsebara energikällor, har – som ovan konstaterats – inga nya kommersiella genombrott gjorts.

Mot bakgrund av de senaste tio årens utveckling borde nya prioriteringar göras på energiforskningsområdet. Växthuseffekten kan utgöra ett hot mot de grundläggande levnadsbetingelserna på jorden. Därför måste klimatiforskningen prioriteras. Det är vidare av vikt att utreda hur det ökande behovet av elkraft kan tillgodoses i framtiden. Det framtida behovet av elkraft för olika miljöförbättrande åtgärder inom industri- och hushållssektorn måste kartläggas.

Den svenska energiforskningen genomsyras av tydliga politiska ambitioner. Riksdagsbeslutet om att kärnkraften skall vara avvecklad fram till år 2010 har i stor utsträckning präglat forskningsinsatserna.

Forskningen måste, enligt vår mening, präglas av realism och inte av poli-

tiskt önsketänkande. Det är därför angeläget att tidigare forskningsprojekt utvärderas. Utvärderingen bör sedan ligga till grund för de fortsatta insatserna. Det är dessutom angeläget att olika forskningsinsatser samordnas. Som exempel kan nämnas att Vattenfall avser att satsa 1 000 milj.kr. på forskning inom bioenergiområdet. Vattenfalls stora satsning kan motivera omprioriteringar och reduceringar av de statliga forskningsanslagen på detta område.

Introduktion av ny teknik

Regeringen anser att staten aktivt skall medverka vid introduktion av ny energiteknik. Regeringen anser att detta skall ske genom statliga program för utveckling och introduktion av ny energiteknik eller genom forskning som finansieras gemensamt av staten och energibranschen, s.k. kollektiv forskning.

Enligt vår mening är det viktigt att undanröja hinder för introduktion av ny energiteknik, men vi är tveksamma till om introduktionen av ny energiteknik skall planläggas i statliga program. En fungerande energimarknad innebär att ny teknik introduceras då den är kommersiellt bärkraftig eller då energiföretagen bedömer att den har förutsättningar att bli det på sikt. Den statliga inblandningen kan resultera i att prioriteringar huvudsakligen görs på politisk grund, vilket innebär en uppenbar risk för felsatsningar.

Studsviks framtida roll

Studsvik AB har en särställning såsom varande ett nationellt centrum för kärnteknisk forskning. Sverige har världens säkraste kärnkraft. Det är viktigt att upprätthålla och vidareutveckla denna kompetens. Kärnkraftsteknologin och säkerhetsfilosofin måste förbättras i vår omvärld. Sverige kan spela en betydelsefull roll i detta arbete.

Regeringen föreslår att ett speciellt programråd skall fungera som uppdragsgivare och beställa icke kärntekniska FoU-insatser från Studsvik AB. Studsvik AB:s icke kärntekniska verksamhet bör enligt vår mening inte särbehandlas i förhållande till annan forskning. Medelstillelningen till den icke kärntekniska verksamheten vid Studsvik AB bör därför ske via STU eller statens energiverk.

Energiforskningsnämnden och dess verksamhet

Energiforskningsnämnden (Efn) har efter den senaste omorganisationen givits två huvuduppgifter, dels Allmänna Energisystemstudier (AES), dels utvärderingsuppdrag där vissa energiforskningsinsatser utvärderas.

Regeringen föreslår nu att AES överförs till statens energiverk och forskningsrådsnämnden och att en ny fristående grupp med eget kansli bildas med utvärderingsuppgifter.

Skall AES överföras till annat organ är det olyckligt om de knappa resurserna – 8 milj.kr. – delas på två huvudmän. Det torde vara svårt att driva meningsfulla forskningsprojekt med sikte på långsiktiga energisystem om anslagstillelningen splittras på alltför många och små projekt. AES bör där-

för hållas samman hos ett programorgan, vilket enligt vår mening bör vara det teknikvetenskapliga forskningsrådet.

Regeringen har under de år som energiforskning bedrivits varit mer benägen att satsa stora resurser på olika forskningsprojekt och mindre villig att göra fristående utvärderingar av denna forskning. De analyser som Efn på senare år på ett förtjänstfullt sätt gjort på vissa forskningsområden har varit ganska få, men de har varit av stort värde, eftersom Efn har en självständig ställning och inte är bunden till vare sig regeringskansliet eller programorganen.

Det synes ologiskt och omotiverat att inrätta ett nytt organ med uppgifter som ett existerande organ redan har. Efn har en fristående ställning och har för uppgifterna kompetent personal.

Anslagsfrågor

Under de senaste 15 åren har staten satsat 7.8 miljarder kronor i löpande penningvärde på forskning och utveckling på energiområdet. Dessutom har Vattenfall, de privata kraftföretagen, Svensk Energiutveckling AB och andra intressenter avsatt betydande summor för samma ändamål. Vi anser att forskningsinsatserna inom olika verksamheter skall bedömas utifrån de totala insatserna.

Enligt vår mening bör riksdagen till Energiforskning under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1990/91 anvisa ett reservationsanslag på 292 000 000 kr.

Under budgetåret 1990/91 bör staten, enligt vår mening, ikläda sig ekonomiska förpliktelser i samband med stöd till forskning och utveckling inom energiområdet som, inräknat redan fattade beslut, innebär åtaganden om 235 000 000 kr. för budgetåret 1991/92, 190 000 000 kr. för budgetåret 1992/93, 130 000 000 kr. för budgetåret 1993/94, 65 000 000 kr. för budgetåret 1995/96 samt 65 000 000 kr. för budgetåret 1996/97.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den framtida energiforskningen,
2. att riksdagen beslutar att medelstillelningen till den icke kärntekniska verksamheten vid Studsvik ABs sker via STU eller statens energiverk,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Energiforskningsnämndens ställning,
4. att riksdagen begär att till det teknikvetenskapliga forskningsrådet budgetåret 1990/91 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 8 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag i enlighet med vad som i motionen anförts,
5. att riksdagen anvisar ett reservationsanslag på 292 000 kr. till Energiforskning under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1990/91.
6. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1990/91 ikläda staten ekonomiska förpliktelser i samband med stöd

till forskning och utveckling inom energiområdet som, inräknat redan fattade beslut, innebär åtaganden om 235 000 000 kr. för budgetåret 1991/92, 190 000 000 kr. för budgetåret 1992/93, 130 000 000 kr. för budgetåret 1993/94, 65 000 000 kr. för budgetåret 1995/96 samt 65 000 000 kr. för budgetåret 1996/97.

Mot. 1989/90
N36

Stockholm den 20 mars 1990

Gunnar Hökmark (m)

Bertil Danielsson (m)

Ivar Virgin (m)

Tom Heyman (m)

Nic Grönvall (m)

Karl-Gösta Svenson (m)